

- ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/12601206/marketing/organizatsiya_torgivli.
20. Словник української мови : в 11 томах. – Том 2, 1971 [Електронний ре-сурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/ghospodarstvo>.
  21. Толковый словарь русского языка / Под ред. Д.Н. Ушакова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://biblioclub.ru/?page=dict&dict_id=117.
  22. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tochka.com/info/glossary/?srch=%D0%A5%D0%9E%D0%97%D0%AF%D0%99%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%9E>.
  23. Ефремова Т.Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.efremova.info/word/xozjajstvo.html#VcU8bLXdeKg>.
  24. Толковый словарь Даля. – 1863–1866 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://slovari.yandex.ua/~%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B8/%D0%A2%D0%BE%D0%BB%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D0%B9%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C%20%D0%94%D0%B0%D0%BB%D1%8F/%D0%A5%D0%9E%D0%97%D0%AF%D0%99%D0%98%D0%A7%D0%90%D0%A2%D0%AC/>.
  25. Коммерческий словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://enc-dic.com/commercial/Hozyajstvo-1222.html>.
  26. Энциклопедия Брокгауза и Эфрона [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://enc-dic.com/brokgause/Hozjajstvo-36172.html>.
  27. Саак А.Э. Менеджмент в индустрии гостеприимства (гостиницы и рестораны) : учебное пособие / А.Э. Саак, М.В. Якименко. – СПб. : Питер, 2012. – 432 с.
  28. Мельниченко С.В. Маркетингова політика в готельному бізнесі : монографія / С.В. Мельниченко, А.В. Магалецький. – К. : Київський національний торгово-економічний університет, 2011. – 344 с.
  29. Ткаченко Т.І. Управління якістю готельних послуг : монографія / Т.І. Ткаченко, С.В. Мельниченко, М.В. Новак. – К. : Київський національний торгово-економічний університет, 2006. – 234 с.
  30. Фінансово-економічний механізм управління діяльністю готельних підприємств : монографія / Н.С. Прокопенко, М.І. Виклюк, Н.П. Бакеренко. – Л. : Ліга-Прес, 2013. – 192 с.

УДК 336.221

Гринюк Р.М.

здобувач кафедри економіки та безпеки підприємства
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ІНДИКАТОРИ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

У статті доведено необхідність оцінки ефективності системи прямого оподаткування. Автором показано динаміку основних макроекономічних показників, що відображають систему прямого оподаткування держави. Проведено аналіз стану розвитку системи прямого оподаткування протягом 2008–2013 рр. Досліджено вплив системи прямого оподаткування на розвиток інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва.

Ключові слова: пряме оподаткування, податок на прибуток, валовий внутрішній продукт, податкові надходження, інвестиції.

Гринюк Р.М. МАКРОЕКОНОМИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ ОЦЕНКИ РАЗВИТИЯ ПРЯМОГО НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ПРЯМОГО ОПОДАТКОВАНИЯ ПИДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

В статті доведено необхідність оцінки ефективності системи прямого оподаткування. Автором отражена динаміка основних макроекономічних показників, що відображають систему прямого оподаткування держави. Проведено аналіз стану розвитку системи прямого оподаткування протягом 2008–2013 г. Досліджено вплив системи прямого оподаткування на розвиток інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва.

Ключевые слова: прямое налогообложение, налог на прибыль, валовый внутренний продукт, налоговые поступления, инвестиции.

Grunyk R.M. MACROECONOMIC INDICATORS ASSESSMENT OF DIRECT TAXATION OF ENTERPRISES IN UKRAINE

In this paper is the necessity of evaluating the effectiveness of the system of direct taxation. The author shows the dynamics of the main macroeconomic indicators reflecting the direct taxation system of the state. An analysis of the development of direct taxation for 2008–2013 years. Studied efflux system of direct taxation on the development of investment entities.

Keywords: direct taxation, income tax, gross domestic product, tax revenues, investments.

Постановка проблеми. Прямі податки широко використовуються у світі з метою здійснення прямого впливу на поведінку суб'єктів господарювання. Виходячи з цього, тенденції розвитку системи прямого оподаткування визначаються загальнодержавною податковою політикою. Разом з тим система прямого оподаткування повинна вирішити дуалістичне завдання – з одного боку, забезпечити достатні обсяги податкових надходжень до державного бюджету, а з іншого – сприяти розширеному відтворенню кожного суб'єкта господарювання шляхом реалізації прямими податками інвестиційної функції. Ефективність системи прямого оподаткування оцінюється на основі дослідження тенденцій релевантних макроекономічних показників: темпів зростання валового

внутрішнього продукту, частки прямих податків у їх загальному обсязі, обсягів інвестицій за рахунок власних фінансових ресурсів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями сутності податків та особливостей їх стягнення в Україні та закордоном займалися такі науковці, як О. Василик, А. Гальчинський, А. Крисоватий, Я. Литвиненко. Проблеми аналізу індикаторів розвитку податкової системи відображені у працях Т.М. Чернякова, М.М. Соловей, В.М. Мельника, А.М. Соколовської та інших. Проте розробки науковців стосуються особливостей оцінки ефективності податкової системи України в цілому.

Постановка завдання. Метою дослідження є ідентифікація основних макроекономічних показників,

що відображають ефективність системи прямого оподаткування підприємств.

Виклад основного матеріалу. Прямі податки є інструментом втілення економічного та соціального розвитку як складових елементів державної політики. Як прямі, так і непрямі податки забезпечують територіальний та галузевий перерозподіл валового внутрішнього продукту, що дозволяє створити додаткові стимули для ділової та інвестиційної активності, мотивації праці, підтримання рівня зайнятості [1, с. 37]. Податки також відображають здатність держави до соціально-економічного розвитку і стимулюють національну економіку. Ефективність податкової системи кожної країни відображається у тенденції макроекономічних індикаторів. Рівень розвитку системи оподаткування можна визначити на основі окремих показників фіскальної та інвестиційної ефективності, які відображають їх взаємозалежність із діловою активністю суб'єктів підприємництва.

Розглянемо динаміку та стан податкових надходжень і валового внутрішнього продукту в Україні протягом 2008–2013 років. Для цього усі необхідні дані відобразимо у таблиці 1.

Як видно з таблиці, протягом 2008–2013 рр. в Україні спостерігається зростання абсолютного обсягу валового внутрішнього продукту, разом з тим починаючи з 2009 року зростає і частка податків у валовому внутрішньому продукті. Так, у 2009 році частка податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті становила 12,0%, у 2013 році її величина досягла 15,1%, а у 2013 році склала 17,9 процентних пункти. Найбільшого рівня приросту валового внутрішнього продукту досягнуто у 2010 році, а саме приріст такого показника становив 19,85% порівняно із 2009 роком. Негативний показник приросту валового внутрішнього продукту можна було спостерігати у 2009 році, а саме цей показник становив (-3,66%). Найнижчий позитивний темп зростання ВВП зафіксовано у 2013 році з рівнем 2,27 процентних пункти. З таблиці 2 також спостерігається і взаємозв'язок між обсягами валового внутрішнього продукту та податковими надходженнями, що проявляється у паралельності їх зростання чи падіння у відповідні періоди дослідження. Винятком є 2013 рік, у якому темп приросту податків не спричинив зростання валового внутрішнього продукту за рахунок податкових надходжень. На наш погляд, значна частка приросту податків у валовому внутрішньому продукті у 2013 році порівняно з 2012 роком (18,87% проти 5,59%) зумовлена поступовим зниженням ставок прямих податків, проте розширенням бази оподаткування суб'єктів господарювання.

Зазначимо, що у країнах Євросоюзу, США та Японії частка податків та обов'язкових платежів до бюджету у структурі ВВП є достатньо високою та становить 38,8%, 25,2% та 28,7% відповідно [2].

Вважаємо, що, незважаючи на високий рівень податкового навантаження на підприємницькі структури у зазначених країнах, така політика є ефективною, оскільки є спрямованою на забезпечення стійкого економічного зростання, вирішення соціальних проблем шляхом формування сприятливого податкового клімату для розвитку господарської діяльності. З метою наочного відображення динаміки валового внутрішнього продукту України та податкових надходжень відобразимо їх стан протягом 2008–2013 рр. на рисунку.

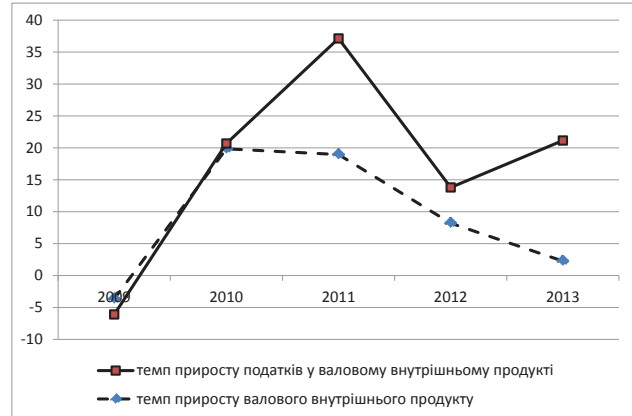

Рис. 1. Темпи приросту валового внутрішнього продукту та податкової його складової

Отже, рисунок 1 чітко свідчить про те, що із зростанням податкових надходжень як складової валового внутрішнього продукту, спостерігається також падіння останнього. Падіння темпів приросту валового внутрішнього продукту, а також і податкових надходжень зумовлене загальною кризовою ситуацією як в країні, так і в світі, а також неприбутковою діяльністю суб'єктів підприємництва, що підтверджується темпом приросту у розмірі (-2,44%) від 2008 року. Це означає, що зниження податкової складової валового внутрішнього продукту негативно впливає на стан економіки країни в цілому, що вкотре підтверджує необхідність оптимізації податкових платежів до бюджету.

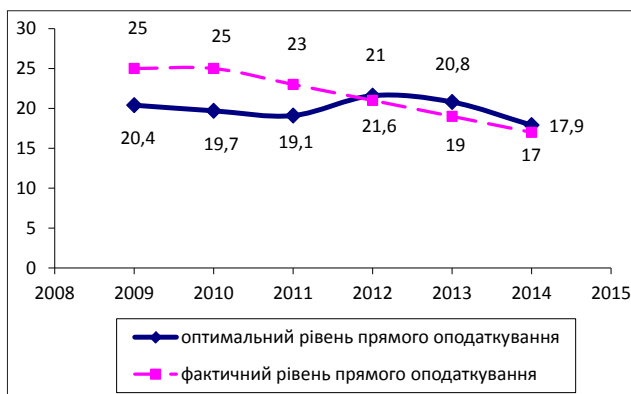
Зростання частки податків у валовому внутрішньому продукті при одночасному зниженні ставок оподаткування можемо оцінити як позитивний момент. Проте вважаємо, що таке зростання зумовлено, насамперед, розширенням бази оподаткування, виділенням значної маси податків, що зумовлює високий рівень податкового навантаження на суб'єкти господарювання.

Позитивним моментом у системі прямого оподаткування підприємств є абсолютне зменшення коефіцієнта навантаження за прямими податками з 0,05 до 0,039 процентних пункти протягом 2010–2014 рр. (або на 0,011 процентних пункти). Разом з тим, позитив-

Таблиця 1
Динаміка основних показників вартісних пропорцій розподілу ВВП в Україні протягом 2008–2013 рр.

Показник	Роки					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Валовий внутрішній продукт (млн грн)	948056	913345	1094607	1302079	1408889	1454931
Частка податків у валовому внутрішньому продукті	12,30	12,00	12,10	14,30	15,10	17,90
Темпер приросту ВВП, %	-	- 3,66	+ 19,85	+ 18,95	+ 8,20	+ 2,27
Приріст податків у валовому внутрішньому продукті, %	-	-2,44	+ 0,83	+ 18,18	+ 5,59	+ 18,87

ним можна назвати і зростання темпів приросту валового внутрішнього продукту з 2010 р. до 2012 р., а саме такий показник зріс на 28,7%. Проте така ситуація, на наш погляд, не свідчить про ефективність нової системи оподаткування, запровадженої Податковим кодексом у 2011 році, оскільки таке стрімке зростання є одномоментним і уже в наступних досліджуваних нами періодах, коли повинна спостерігатися віддача від поступового зниження рівня навантаження за прямими податками, ми бачимо протилежне. Так, починаючи з 2012 року темп приросту валового внутрішнього продукту в Україні суттєво знизився з 120,3% у 2012 році до 102,3% у 2014 році. Можемо стверджувати, що рівень податкового навантаження за прямими податками, а особливо його поступове зниження, не призвело до зростання результативності функціонування суб'єктів господарювання, а отже система оподаткування в Україні як в цілому, так і за прямими податками зокрема не є ефективною.

Рис. 2. Співвідношення оптимального та фактичного рівня прямого оподаткування суб'єктів господарювання в Україні протягом 2009–2014 рр.

Обсяги податкових надходжень залежать від таких чинників: результатів господарської діяльності окремих підприємств та ставки оподаткування. У розвинутих країнах світу доведено, що для створення умов розширеного відтворення рівень податкових вилучень окремих суб'єктів економіки повинен не перевищувати 30% від суми їх доходів. Перевищення цього показника призводить до зниження рівня заощаджень та інвестицій. Вважаємо, що зни-

ження податкового навантаження на підприємства стимулює їхню діяльність, збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, зростання заробітної плати [3, с. 144].

Динаміку отриманого фінансового результату внаслідок здійснення підприємствами їх господарської діяльності, а також обсяги нарахованих та сплачених ними податків на прибуток відображено нами у таблиці 2.

Із таблиці 2 можемо зробити такі висновки:

1) найвищий обсяг отриманого підприємствами результату від фінансової діяльності до оподаткування спостерігався у 2011 році та становив 212,2 млрд грн, а найнижчого свого рівня такий показник досяг у 2009 році, причому набув від'ємного значення. Така ситуація відображає перевищення витрат підприємств над їх доходами.

2) оскільки у 2009 році спостерігалось негативне значення показника фінансового результату до оподаткування, то й обсяг податку на прибуток у 2009 році сягнув мінімального значення і становив 25,4 млрд грн, тоді як у 2011 році обсяг податку на прибуток підприємств перевищив рівень 2009 року у 2 рази та становив уже в абсолютному значенні 55,1 млрд грн;

3) динаміка основних показників відтворення господарської діяльності підприємств та розвитку економіки країни в цілому свідчить також і про те, що обсяги сплачених податків на прибуток впливають та обсяг інвестування підприємствами, а також на можливості фінансування інвестиційної діяльності підприємств за рахунок власних фінансових ресурсів. Так, найнижче значення частки фінансування інвестицій за рахунок власних фінансових ресурсів, що залишаються у розпорядженні підприємств після сплати ними податків, спостерігалось у 2009 році (56,7%), у період, коли підприємств не отримали доходів від господарської діяльності;

4) скорочення обсягів виробництва в галузях реального сектору економіки у 2012–2013 рр. призвело до суттєвого погіршення фінансових результатів суб'єктів господарювання з 212,5 млрд грн до 132,5 млрд грн, що негативно вплинуло на надходження податку на прибуток підприємств, а саме план надходжень податку на прибуток підприємств, не виконано на 2 млрд 377,5 млн грн у 2012 році.

На наш погляд, ефективність системи прямого оподаткування підприємств полягає у досягненні

Таблиця 2

Стан та динаміка фінансових результатів діяльності підприємств України та обсяги їх інвестиційної діяльності протягом 2008–2013 років

Показник	Роки					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Фінансовий результат підприємств до оподаткування (млрд грн)	9,0	- 42,4	54,4	212,2	213,5	132,5
Податок на прибуток підприємств (млрд грн)	47,9	25,4	51,0	55,1	55,35	34,5
Інвестиції в основний капітал (млрд грн)	233,1	151,8	150,7	209,1	263,7	247,9
Частка власних фінансових ресурсів у фінансуванні інвестицій, %	59,3	56,7	63,3	57,7	61,1	59,3

Таблиця 3

Порівняння темпів зростання податку на прибуток підприємств та темпів зростання інвестицій в Україні протягом 2010–2014 років

Показник	Період				
	2010	2011	2012	2013	2014
Темп зростання реальних інвестицій, %	99,4	118,8	108,5	88,9	
Темп зростання податкових надходжень з податку на прибуток, %	115,1	108,4	100,4	98,2	

інвестиційного ефекту та зростанні можливостей для розширеного відтворення шляхом самофінансування шляхом оптимізації ставок прямих податків та рівня податкового навантаження на діяльність суб'єктів господарювання. Вважаємо, що в даному випадку індикатором ефективності політики справляння прямих податків є порівняння темпів зростання реальних інвестицій та темпів зростання податкових надходжень за податком на прибуток підприємств, а саме:

Тив > Тпод надх ПнП.

Розглянемо стан виконання такої нерівності для економіки України.

Отже, з таблиці 3 видно, що політика прямого оподаткування підприємств в Україні була відносно ефективною лише у періоди 2011 та 2012 років, оскільки виконувалася запропонована нерівність, а саме:

- у 2011 році: $118,8\% > 108,4\%$;

- у 2012 році: $108,5\% > 100,4\%$.

Такі нерівності ще раз підтверджують неефективність системи прямого оподаткування, навіть із прийняттям у 2011 році Податкового кодексу ситуація не зазнала відчутних змін, оскільки вже у 2013 році спостерігається суттєве зниження темпів зростання реальних інвестицій з $108,5\%$ у 2012 році до $88,9\%$ у 2013 році, а також перевищення темпів зростання податкових надходжень з податку на прибуток над темпами приросту реальних інвестицій майже на 10 відсоткових пунктів ($98,2\%$ та $88,9\%$ відповідно). Паралельно спостерігаємо і значне зниження темпів приросту податкових надходжень з податку на прибуток у 2013 році як порівняно з 2012, так і з 2011 роком, а саме: у 2013 році темп приросту податку на прибуток підприємств знизився на $10,2\%$ порівняно з 2011 роком та на $2,2\%$ порівняно з 2012 роком.

Отже, внесені зміни до системи прямого оподаткування не забезпечують на даному етапі виконання інвестиційної функції податків, а зниження ставок оподаткування не принесло ефекту ні у вигляді зростання податкової складової надходжень до бюджету, ні у вигляді економічного зростання та підвищення інвестиційної привабливості окремих суб'єктів господарювання.

Висновки. На нашу думку, з наведеного вище можна стверджувати про наявність між показниками таких залежностей:

1) обсяги нарахованого підприємствами податку на прибуток залежать від отриманого фінансового результату до оподаткування;

2) обсяги отриманого фінансового результату до оподаткування спричиняють безпосередній вплив на обсяги та можливості підприємств здійснювати інвестиційну діяльність;

3) обсяги сплаченого та нарахованого податку на прибуток визначають рівень самофінансування підприємств та їх можливості до забезпечення розширеного відтворення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Крупей Н.С. Економічна сутність податків та їх функції / Крупей Н.С. // Наукові записки. Серія «Економіка»: збірник наукових праць. – Острозька академія, 2012. – Випуск 19. – С. 36-40.
2. Куліченко В.О. Зарубіжний досвід реалізації податкової політики економічного зростання / В.О. Куліченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nauka.kushnir.mk.ua/?p=73784>.
3. Опарін В.М. Фінанси : навч. посібник (Загальна теорія) / В.М. Опарін. – [2-ге вид., доп. перероб.]. – К. : КНЕУ, 2001. – С. 99-147.

УДК 338.1

Губарева Ю.А.
асистент кафедри маркетингу
Одеського національного політехнічного університету

АРОМАМАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧА

У статті розкрито сутність та основні аспекти аромамаркетингу, узагальнено та структуровано його основні аспекти, систематизовано світовий досвід використання ароматів у маркетинговій діяльності підприємств автомобільної галузі.

Ключові слова: аромамаркетинг, інструменти аромамаркетингу, аромати в маркетингу, застосування аромамаркетингу, маркетинг автомобілебудівних підприємств.

Губарева Ю.А. АРОМАМАРКЕТИНГ КАК ИНСТРУМЕНТ ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЯ

В статье раскрыта сущность и основные аспекты аромамаркетинга, обобщены и структурированы его основные аспекты, систематизирован мировой опыт использования ароматов в маркетинговой деятельности предприятий автомобильной отрасли.

Ключевые слова: аромамаркетинг, инструменты аромамаркетинга, ароматы в маркетинге, применение аромамаркетинга, маркетинг автомобилестроительных предприятий.

Gubareva Y.A. AROMAMARKETING AS A TOOL FOR CONSUMER BEHAVIOR INFLUENCE

The article covers the essence and main aspects of the features of aromamarketing, structured and summarized its main tools, systematized international experience of using smells in the marketing of the enterprises in automotive industrie. **Keywords:** aromamarketing, aromamarketing tools, smells in marketing, application of aromamarketing, marketing of automotive companies.

Постановка проблеми. Сьогодні реалії щоденної зміни цифр на цінниках автосалонів у бік збільшення призводять до катастрофічного зниження споживчої активності на автомобільному ринку України. У 2014 р. на вітчизняному автомобільному ринку

відбулося падіння продажів на $46,1\%$ у порівнянні з 2013 р. На внутрішньому ринку України в 2014 р. було продано $27,6$ тис. нових легкових автомобілів, вироблених чи зібраних в Україні, що склало всього 28% від усіх продажів у цьому сегменті. Показники